

ST. OLAV

Nr. 15

Oslo, 11. april 1940

52. årg.

Redaktør: E. Dithmer-Vanberg. Medarb.: Mgr. Dr. Karl Kjelstrup, dominikanerpater A. Lutz, Sigrid Undset, Lars Eskeland.

«St. Olav» utkommer en gang ukentlig. Abonnement både for inn- og utland tegnes på alle postkontorer eller direkte, skriftlig i ekspedisjonen, Akersveien 5. Abonnementspris kr. 2.50 pr. kvartal forskuddsvis betalt, for utlandet tillegg av vedk. lands avisporto. Opsigelser må være eksp. i hende senest 14 dager før hvert kvartalskifte. Annonser må være innsendt innen søndag aften, manuskript innen fredag aften. «St. Olav»s telefoner: Redaksjon og ekspedisjon: 23743. Redaktøren privat 30487. — «St. Olav»s ekspedisjon og forlag, Akersveien 5, I, er åpen mandag, tirsdag og fredag 9.30—3. Torsdag 9.30—7. Lørdag 9.30—1. Onsdag lukket. Utbetalinger kun tirsdag kl. 1—2.

INNHold: 3. søndag etter påske. — Et norønskatinsk kvæde om St. Magnus. — Hymne til den heilage Magnus Orknøyjarl. — Sankt Magnus. — Av Orknøyenes historie. — Den Hl. Stol og U.S.A. — Edouard Branly. — Bokanmeldelse. — Herhjemme. — Norsk Katolsk Ungomsverns regnskap for året 1939.

3. søndag etter påske.

Joh. 16, 16—22.

Allerede i dag spores det en ny tone i evangeliet: det ser ikke lenger tilbake mot den svunne påske, men fram mot hin store torsdag da Herrens velsignede føtter for siste gang satte fotspor på denne jord.

Og den noe forvirrete tale apostlene fører med hverandre forstår vi så godt — ikke minst i de strenge tider vi gjennomlever nå. Hvor ofte sukker vi ikke i våre hjerter og sier vi ikke mann og mann imellom, når kristne venner drøfter «tidene»: «akk, var Han bare blitt blant oss!» eller: «nå er det snart så brokete og forferdelig, at det ikke syns å være noe annen utvei enn den at han kommer igjen i egen person og bringer alt i orden — eller gjør slutt på alt!»

«Verden skal glede seg,» heter det videre. Ja, den oppfører seg iallfall, som om den er trygg for ham og som om dens stormenn aldri skal avlegge regnskap for sin forvaltning.

Men la oss ikke være egoister: vi vil unne den gjenoppstandne Frelser at hans utlendingstid ikke skal vare ved og at han ved sin himmelfart inntar sin plass ved Faderens høyre hand. Vår Frelser forstår dog meget godt de engstelige apostlers bekymringer over hans bortgang og han forutsier dem derfor at også den smerte, som de føler og som han har den innerligste medlidenhet med, vil lik morens som føder sitt barn under stor pine bli vendt til glede over det nye liv. Og dette skal skje, sier han, når «jeg skal se dere igjen».

Og messen selv — den handling som samler oss om Herrens alter — lærer oss det samme: vi er bare midlertidig her nede og dette er ikke vårt blivende sted. Apostlen sier nemlig om den at med messen «forkynner vi hans død inn til han kommer igjen».

Inntil han kommer igjen!

Det kan være vanskelig for oss, som må leve fra dag til dag og la «hver dag ha nok i sin egen plage», å fastholde til daglig for Herrens alter den tanke: dette her er bare noe midlertidig, dette er bare en mellomtilstand — selv om den i våre øyne er lang og vi kan finne at «Herren nøler» alt for lenge så er det i hans øyne bare «en liten stund» innen våre «hjerter skal gledes» og «ingen skal ta deres glede fra dere». Men når gudsordet kaster dette lys over vår hellige handling kan denne tanken dog fylle oss i dag, men la den synke dypt ned i hjertegrunden og gro rikt og fruktbart! For glemmer eller forsømmer vi i vår Kirke en slik tanke, et slikt element i åpenbaringen, så kaster sektene seg over det med usunt gjettverk om gjenkomsten.

Sekt stammer fra latin og betyr utsnitt, noe avskåret, et bruddstykke — *katolsk* kommer fra gresk og betyr helt, ubeskåret, totalt, universelt. Derfor er det av så stor viktighet for oss som katolikker, at intet element i troen trekkes fram foran de andre i bengalsk projektorbelysning, like så lite som noe element må skytes i bakgrunnen som mindre vesentlig — Gud har ikke åpenbart noe, som ikke er vesentlig eller sentralt.

Et norrønsk-latinsk kvæde om St. Magnus.

(† 16. april 1115.)

Ved Ragnhild Foss.

Me kjem enno i hug dei store festane på Orknøyane i 1937, då St. Magnuskatedralen var 800 år. Det er i år 825 år sidan Magnus fall, den 16. april 1115, på Egilsøy. Den 13 desember 1135 vart han skrinlagd av biskop Vilhjalm i Birgså. Seinare vart han flutt til Kyrkjevåg til Olavs kyrkja og sidan til St. Magnuskatedralen i Kirkwall, som staden vert kalla no.

Professor Oluf Kolsrud hev i 1913 i «*Tvo norrøne latinske kvæde med melodiar*» drege fram eit merkjelegt kvæde um St. Magnus. Kvædet som han fann i eit handskriv frå sisten av XIII-hundradåret, Codex Upsalensis C 233, trur han er dikta til å synges av eit klostersonfund, og han meiner at hymna hev vori brukt til kyrkjetenest ved laudes (kl. 3 um morgonen), og at ho soleis ikkje hev vore i bruk ved dei logbundne kyrkjetenester i biskopdømet. Men hymna hev i mange ting skyldskap med dei andre latinske Magnus-kvæde som ein finn i Aberdeensbreviaret (1509) og visseleg er upptekne frå orknøyske kjelder. Desse kvæde inneheld ikkje so lite historisk stoff. Serleg er Magnus's asketiske rein-

Altså vil vi ikke overeksponere en enkelt del av evangeliet slik at det stiller det som er gått forut og det som følger etter i skygge som skulle det være noe uvesentlig. Det Herrens offer som vi nå opplever sammen på altret må ikke skilles fra det faktum, at Kristus er yppersteprest og offerlam fra evighet av — ja var det allerede i Guds plan, da han avlet sin enbårne Sønn ut av sitt eget vesen og besluttet å skape mennesket i sitt bilde og sin lignelse. Det samme offer frambar den samme yppersteprest med seg selv som offerlam på nattverdbordets alter skjærtorsdags kveld i Jerusalem og Langfredag på korsets alter, som han stadig frambærer det på det himmelske alter for Guddomsmajestetens åsyn som vår talsmann for Faderen, når vi har syndet.

Og han vil frembære det ved vår tjeneste på jord den «lille stund inntil jeg kommer igjen». Dette er messeofret, Guds Søns og Menneskesønnens evige offer i hele sitt perspektiv.

Overfor det blir vårt nysgjerrige spørsmål: «hvornår, Herre, kommer du igjen og gjør ende på de trengsler, hvorunder vi må tjene deg?» så ubetydelig. Og vår utålmodighet blir avvist med hans svar: «i denne mellomtilstand av midlertidighet virker jeg min frelse ved deres tjeneste — la det da være dere nok å forkynne min død på denne måte, inntil jeg kommer igjen og forvandler deres trengsel til glede!»

Peter Schindler.

liv i ekteskapet sterkt understrika, fortel professor Kolsrud.

Dr. Georg Reiss hev transkribert melodien, som er for tvo røyster, og hev greid ut um musikken. Dr. Reiss skriv millom anna:

«Da det omhandlede håndskrift er antatt å være fra Orknøene, som dengang tilhørte Norge, ligger det nær å tenke på den av musikkhistoriske forfattere ikke sjelden citerte uttalelse av Giraldus Cambrensis i hans «*Descriptio Cambriae*» fra omkring år 1200. Etterat ha beskrevet den eiendommelige syngemåte i Wales, hvorved der blev sunget flerstemmig med likeså mange stemmer som der var sangere, fortsetter Giraldus således: «Også i den nordlige del av Storbritannien, nemlig på den annen side av (o: nordenfor) Humber, i Ebocarum (o: det nuværende York) benytter de engelske folkeslag som bebod de dele, en lignende harmonisk syngemåte, dog blott med to forskjellige stemmer, den underste nynnende, mens den øverste samtidig foredrages blott og behagelig. Og ikke ved kunst, men ved bruk fra alders tid og ved lang sedvane har dette eller hint folk (o: i Wales og i Nord-England) erhvervet sig den nevnte spesialitet som en annen natur. Og i den grad har denne syngemåte vunnet innpass og slått dype røtter hos begge folk, at her ingen musikk pleiet fremføres alene, men enten flerstemmig som hos de førstnevnte (o: i Wales) eller i det minste to-stemmig som hos folket i Nordengland. Også gutter hvad der er mere beundringsverdig, og i regelen barn, når de først holder op at gråte, benytter den samme syngemåte. Etersom englenderne i alminnelighet ikke alle synger på denne måte, men alene folket i Nordengland, tror jeg at de har optatt — likesom likheten i tale — således også eiendommeligheten å synges fra danskene og nordmændene, som oftere pleiet å gjøre indfald i de dele av øen og ta lengere opphold der.»

Dr. Reiss meiner at me i tona til denne hymna hev eit døme på den av Giraldus Cambrensis nemnde tvo-røystige syngjemåten i Nordengland. Då folket på Orknøyane var norske innvandrare, som hadde budd der i fleire hundrad år, og biskopdømet deira hadde stått under den norske erkebiskopen i Nidaros sidan fyrsten av 12. hundradåret, kann me med dr. Reiss gå ut frå, at syngjemåten i denne hymna var ein arv frå moderlandet. Både ord og tone er visseleg norske. Eit prov for dette er m. a. den lydiske toneart, som ein finn so tidt inorsk folkemusikk, segjer dr. Reiss. Han meiner elles at denne Magnushymna og «harmoniseringa» må vera mykje eldre enn frå sisten av 13 hundradåret, då den fleir-røystige kunsti var nådd mykje lenger i Europa.

Det er innhaldet i denne Magnushymna det er gjort ein freistnad på å gjeva att her.

Hymne til den heilage Magnus Økndøyaarl

Sjå ein sann audmjuk mann,
Magnus martyr dauden fann.
Gjev mild, raust, trugen traust
for Guds rike stridde han,
til han sigerkransen vann.
Bed i sæle-ko!
I vårt kjøt me kjempar enn',
vern din ringe bror!

Gåve god, Andens glod
bar du i ditt kjøt og blod.
Livet ditt syner vidt,
at på heilag grunn du stod,
då det rann i livsens flod.
Rein din livnad var,
i ditt kjøt du Andens strid
fram til siger bar.

Vene viv, unge liv,
vert ditt fylgje, men du driv
or din hug burt med dug
urein lyst og tankesviv,
Gud de vigde dykkar liv.
åri tie rann.
Klungerrunna stod i eld,
upp ho ikkje brann.

Håkon hard fiend var,
avindsjuk, ovmodig kar,
såg si tarv i din arv,
på ditt liv han huga var,
sverd på deg til sist han bar.
Broderkyss og fred
svikefullt på Egilsøy
lokka han deg med.

Yver hav for du av,
retten din han deg 'kje gav.
Hogget fall, og med vald
laut du bytte ferdastav
burt med daude og med grav.
Liding lyfte deg
til det høge, Kristi kross
vart din himmelveg.

Eia, gled dykk og kved'.
jarteikn blømer av hans sæd.
Kvar ei sjel syngje sæl'.
Framfor Krist med lovsong tred'.
Kyrkja som ei mor seg gled
yver deg, vår bror.
Difor prisar me deg sæl
på di fedrejord.

Verna enn' gard og grend,
Herrens miskunn til oss vend!
Gud si løn gjev di bøn,
som for ættarfolket brenn.
Sancte Magnus! Her me stend,
bed for folket ditt,
at det fær i Himmerik
standa frelst og fritt.

Sankt Magnus

Ved A. Bjerknes.

Sigrid Undset har skrevet om Sankt Magnus i sin bok «Norske Helgener», og vi skal her gjengi en del av det hun forteller:

Magnus Erlendsøn var jarl over halve Orknøyene. Han levde på den tid da Øystein og Sigurd Jorsalfar var konger i Norge. Sagaen forteller om Orknøyjarlene at de stadig lå i strid både med hverandre og med overherren deres, den norske kongen. Det var gjerne folk som ikke skydde noe middel — ja, som ryddet av veien både frender og venner, om de bare fikk mest mulig makt for seg selv. Men det som vi særlig merker ved den hellige Magnus, er at han skiller seg så skarpt ut fra hele den verden han levde i. Han var streng og rettferdig mot voldsmenn, han beskyttet de små og svake i riket sitt, og var hjelpsom og mild mot fattigfolk. Selv drev han strenge bøtsøvelser, men dem fikk ikke folk vite om. Det var slik i alle ting at han mer så etter Guds ære enn etter det menneskene syntes.

Over den annen halvdel av Orknøyene styrte fæteren, Håkon jarl. Hans mål var å bli eneherre på øyene, og derfor var han ivrig etter å få Magnus vekk. Lenge forsøkte Magnus å lempe seg etter Håkon, og de kom flere ganger forlik i stand. Men Håkon kom med nye krav, og til slutt var det nær ved å bryte ut krig mellom dem. Det var i påskeuken 1115. Da kom Håkon med en overveldende hærmaakt til det sted de hadde satt hverandre stevne. Men da Magnus så det, bød han sine folk ikke å våge livet for seg. Hele natten våkte han i kirken og bad, og om morgenen hørte han messen og mottok Herrens legeme. Da Håkon kom med sine menn, sa Magnus til ham: «Nå vil jeg by deg tre vilkår og ber at du vil ta imot ett av dem. Det vil jeg heller enn at du skal bryte din ed og la meg, din frende, drepe». Det første han foreslo var at han skulle reise fra landet for alltid og dra til Rom eller Jorsal og gjøre bot for begge synder. Da dette ikke ble godtatt, tilbød han å reise til Skottland i livsvarig fangenskap. Men også dette ble avslått, og da sa Magnus: «Så er det enda et råd tilbake og et tilbud jeg vil gjøre deg — og Gud vet at nå tenker jeg mere på din sjel enn på mitt eget liv, men dette er bedre for deg enn om du dreper meg. La meg lemleste som du selv vil, eller la meg blinde, og sett meg i mørkestuen og la meg all dri komme ut av den.» Men til slutt dømte Håkon allikevel Magnus til å halshugges. Om Magnus' død forteller sagaen: «Han falt til jorden og gav seg selv til Gud og bød seg selv som offer. Han bad ikke bare for seg selv og sine venner, han bad også for sine uvenner og sine drapsmenn og tilgav av hele sin hug det som de misgjorde mot ham. Han bekjente sine synder mot Gud og bad om at de måtte bli tvettet av ham når nå hans blod ble utøst. Han gav sin ånd i Guds hender og bad Guds engler møte hans sjel og føre den til hvilen i Paradiset.»

Snart ble det sagt at jarlen var en hellig mann, og folk begynte å søke til hans grav og be om hans forbønn. Orknøysaga forteller om en lang rekke jærtegn, om blinde som får sitt syn, om spedalske som blir renset, krøplinger som vinner sin tørlighet, gale og besatte som blir helbredet. Det er mest navn på småfolk fra øyene ute i Atlanterhavet, fattige folk som vel hadde måttet lide under jarlenes og høvdingenes vilde ferd. Det var slike Sankt Magnus tok seg av da han levde, og for dem ble han også en hjelper ved sitt offer da han døde.

Hans ben ble senere ført til Olavskirken i Kirkvåg. (Kirkwall). Og allerede i 1137 begynte hans søstersønn Ragnvald jarl å bygge Magnuskatedralen. Også Ragnvald jarl ble etter sin død regnet som hellig. Ved restaurasjonsarbeider i Magnuskatedralen for noen år siden fant man to hodeskaller innmurt i en av pillarene i koret. Det er sannsynlig at det er relikviene etter St. Magnus og St. Ragnvald. St. Magnus Messedag feires enda i Aberdeen bispedømme, det er den 16. april.

A. Bjerknes.

Av Orknøyenes historie.

I 1937 feiredes på Orknøyene med stor høytidelighet 800 års jubileet for den berømte St. Magnus-katedral i Kirkwall, den gamle norske by Kirkjuvágr. Det var nemlig i 1137 at Ragnvald jarl reiste den til minne om sin onkel Magnus den hellige, som var blitt myrdet i 1115.

Allerede før den egentlige vikingetid ble øyene ute i Atlanterhavet oppdaget av norske høvdinge som slo seg ned der og blandet seg med den opprinnelige keltiske befolkning. Øyenes saga går fra de eldste tider til ca. 1170 og gir oss både maleriske og krasse bilder av orknøyenes liv — det ser ut til at blodsblandingen mellom norsk og keltisk gav noe brutalt og uhyggelig i karakteren. Et nytt innslag kom fra Norge etter at Harald Hårfagre hadde samlet landet — mange gjeve vikinger kunne ikke trives under de mer lovbundne former og dro ut. De slo seg ned på Orknøyene, Hjalmland, Suderøyene, Færøyene og Island, men mange av dem fór videre og skaffet seg herredømme i Nord-Skottland, i Irland og nedover i England. Vikingehøvdingene samlet eventyrere om seg, rustet ut langskip og gjorde strandhugg på Norge hver sommer. Harald Hårfagre måtte få slutt på motstanden og rustet ut en stor flåte. Han dro først over til Orknøyene som han la under seg, og senere fór han over til Hjalmland og Suderøyene, som han også vant for sitt rike. Han samlet øygruppene til et len, og overlot dem til Ragnvald Mørejarl. Harald Hårfagre ryddet kraftig opp i forholdene. Han skal til og med ha vært nede på øyen Man under dette tokt.

Ragnvald Mørejarl overlot imidlertid med kongens samtykke jarledømmet til sin bror Sigurd, som således ble den første orknøyjarl. — Sigurd ble drept under en krig med skottene i 875(?), og Sigurds sønn Guttorm overtok styret. Han døde imidlertid barnløs et år etter,

og Mørejarlen sendte da sin sønn Hallad over. Men han ble lei av embetet, og broren hans, Torv-Einar, ble innsatt som jarl. Fra ham nedstammer hele rekken av de mektige orknøyjarler, likesom Sidu-Halls kraftige ætt i Irland fra hans halvbror Rollaug, og fra hans andre halvbror Gange-Rolf nedstammer Normandies hertuger, senere Englands konger. Av denne slektsliste forstår man hvilken makt og innflytelse de norske vikingehøvdinge hadde i disse farvann.

Det fremgår av beretningene at flere barske vikinger giftet seg med gjeve døtre av skotske, irske og engelske familier. Mange av dem ble kristnet og det så ut til at de skulle bli gode borgere i nye land. Men vikingeånden fornektet seg ikke tross den religiøse politur. Var det anledning til reelt slagsmål for stort bytte, svor de til Tor igjen, samlet eventyrere på Orknøyene og dro i felten.

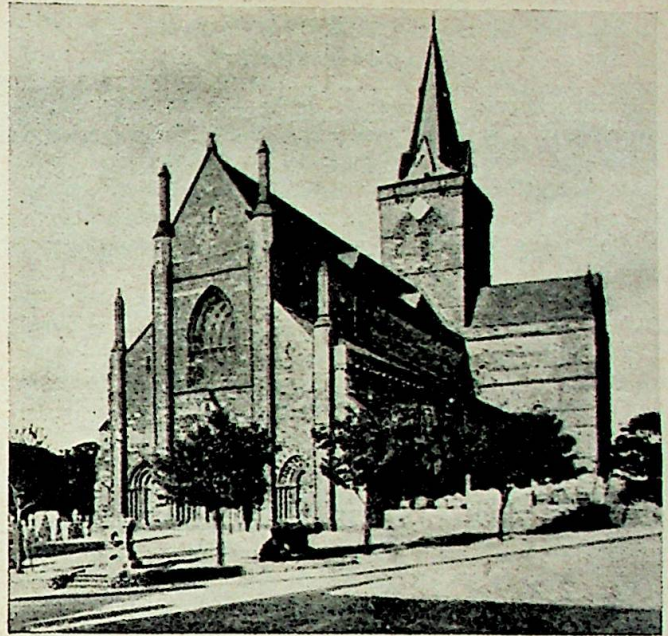
En engelsk kronikeskriver forteller om det siste store hørtog fra Orknøyene. En norsk konge i Irland, kong Hoskulv, ble fordrevet og søkte tilflukt på Orknøyene. Året etter kom han igjen til Dublin med 60 langskip for å vinne sin fedreneby tilbake. De nordiske krigere som kom fra «nordboernes øyer», som irerne kalte Orknøyene, var kledd i brynje og bar røde, runde skjold. «Jernhårde var deres sinn som deres våpen,» sier den gamle kronikeskriver. Men nordmennene kunne tross all taperhet ikke stå seg mot englendernes mangedoblede tall. Kong Hoskulvs underanfører Johan «den rasende» (!) fra Orknøyene falt etter å ha utført vidunderer av taperhet. Hoskulvs selv ble tatt til fange. Han ville ikke la seg utløse. «Denne gangen er vi kommet med en liten skare og har bare begynt,» sa han stolt. «Beholder jeg livet skal dere snart se meg igjen med en ny og større hær.» Og så hugg de hodet av ham. Slik endte nordboernes velde i Dublin på ekte vikingewis.

Fra nå av var hedendommen slutt i Irland, Skottland og England, og forholdene ble etter hvert også mer fredelige på «nordboernes øyer». Kristendommen ble allminnelig, og mørejarlene bygget ut landet. Den norske by Kirkjuvågr — det nuværende Kirkwall — ble et viktig kultursete.

*

St. Magnuskatedralen er det beste bevis på hvor høyt den norske kultur rakk der borte. Katedralen ble som tidligere nevnt påbegynt av Ragnvald Jarl i 1137, og er en staselig korskirke, oppført av rød sandsten i streng normannisk stil med litt gotisk innslag. Den minner meget om Nidarosdomen. Kirken er 80 meter lang i retning vest—øst, 17 meter bred, 21 meter fra gulv til tak, og det nåværende spir er 40 meter høyt. Tverrskipet danner den eldste del, mens koret er blitt forlenget, og i 1511 lot biskop Stewart det vidunderlige skjønne østre rosevindu sette inn. Våpenhuset og midtskipet ble fullført av biskop Robert Leid i 1540.

Bortsett fra at den øverste halvdel av spiret ble slått vekk av lynet i 1671, uten å bli gjenoppført, er katedralen i dag fullstendig i alle deler. Misforholdet mellom kirkens høyde og dens forholdsvis ringe bredde gir den et pussig særpreg. Sandstenen har ikke helt kunnet motstå århundrers vind og vær, og atskillig av de ytre dekorasjoner er derfor forsvunnet. —

Magnuskatedralen, Kirkwall.

Koret brukes i dag som sognekirke.

Fra 1152 sto bispedømmet der vest under erkebispem i Nidaros, og like opp til St. Magnuskatedralen ligger ennå i dag ruinene av Orknøybispens palass, hvor kong Haakon Haakonsson fant sin død i 1263 etter nederlaget ved Largs.

Det var den gamle St. Olavskirke der borte som ga byen navnet Kirkjuvågr, men engelskmennene brente denne kirke under et plyndringstokt i 1502 (etter at Orknøyene var blitt skotsk). Biskop Leid lot oppføre en ny kirke på samme sted, men av den er det bare noen få ruiner igjen i dag. Den nye St. Olavskirke er den største bygning som noen gang har vært reist på Orknøyene.

*

I et par hundre år var det gode og lykkelige tider på Orknøyene. Landet var helt norsk, språket var norsk og der ble bare brukt norske lover. Men så kommer den bedrøvelige historie da dansk kongen Kristian I skal gifte sin datter Margreta bort til kong Jakob III av Skottland. Kristian kunne ikke betale medgiften, og uten det norske riksråds vitende pantsatte han Orknøyene til Jakob ved en kontrakt av 1468 for 50 000 rhinske gylden. Året etter gikk Hjaltdland samme vei for 8000 gylden. Det ble uttrykkelig tatt forbehold om at senere norske konger kunne få innløse pantet, og den til i dag uforandrede pantsum er 210 kilo gull eller 2310 kilo sølv — i våre dagers penger 520 800 kr.

Det ble flere ganger senere gjort forsøk på å kjøpe landet tilbake, men alle anstrengelser var forgjeves.

Nordmennenes ånd satt lenge igjen på øyene. Et helt århundre etter Kristians handel ble norsk lov og rett opprettholdt på øyene, men etter hvert fikk skotsk lov og sed innpass, og dermed også det engelske språk.

Det norske innslag ble sakte visket bort, og i midten av det attende århundre forsvant norsk mål fra Orknøyene.

*

Av øygruppens 67 øyer er de 28 bebodd av ca 25 000 mennesker. De lever som våre fiskere og bønder på Vestlandet. Den vesentligste del av befolkningen er av urnorsk opprinnelse. Orknøyingene er stolte av sin herkomst. Det går mange legender om storhetstiden da Mørejarlene og ibspene samlet verdier i landet og spredte fin kultur.

Professor Lorentz Dietrichson, som har studert forholdene på Orknøyene, skrev i sin avhandling i 1906:

«Man ser seg gla på Orknøybeboerne, ti man merker straks at de er våre landsmenn, de lyse, trohjertede, men intelligente sjømannsansikter med blå øyne, blondt hår og rundskåret skjegg under haken, værbitte og sterke, erindringer om den likeledes av fiskere og sjøfolk bestående befolkning på Norges vestkyst, fra hvilken de jo også virkelig i det vesentlige nedstammer. Det berører derfor naturligvis en nordmann forunderlig hemlig her ute på øyene å bli tiltalt med den norske bondes «du» og «døg» i stedet for med «you».

Man befinner seg så uendelig vel blant disse mennesker der synes en så bekjente, hvis navne har en så norsk klang og som henger så ved Norge.»

Også P. A. Munch, som i sin tid besøkte øyene, er begeistret. Han skriver:

«Befolkningen henger ved erindringen om den eldre, norske nasjonalitet med en ærbødighet, som grenser til svermeri. Den norske tidsalder, avskåret av en ny språkperiode, står som en mystisk glorie for Orknøyboerne. De hever den til skyene på den nyere engelsk-skotske tids bekostning. Alt hva der skriver seg fra den tid og overhodet alt som de kaller «Norn» (d. e. norsk) betrakter de som edlere og bedre enn skotsk eller engelsk. Under disse omstendigheter vil man lettere begripe at en nordmann på Orknøyene har det godt. Han hilser ikke alene som en l a n d s m a n n, men også som en av edlere og mer ublandet stamme.»

Det beste bevis på at disse to forskere taler sant er en rettssak på Orknøyene i 1903. En eiendomsbesitter der borte hevdet så bestemt sin rett til fiske etter St. Olavs lov at de engelske myndigheter måtte henvende seg til det norske universitet for å få rede på de gamle norske lovers fiskeribestemmelser.

Den Hl. Stol og U.S.A.

«Osservatore Romano» har brakt en interessant oversikt over forholdet mellom pavestolen og U.S.A. ned gjennom tidene. Av denne oversikt fremgår at, etter den nord-amerikanske frihetskrig var endt og U.S.A. var blitt et uavhengig rike tok den daværende prefekt for Propagandakollegiet, kardinal Antonetti, med stor energi opp arbeidet på å konsolidere Kirkens stilling i den nye stat. Mens fredsforhandlingene foregikk i 1783 i Paris fikk den franske nuntius Dorie Panfile i oppdrag å interessere kong Ludvig XVI for denne sak, men amerikanerne avviste

et hvert forsøk på å få noen paragraff om Kirkens forhold inn i selve fredsdokumentet, idet de dog tillot ansettelsen av en apostolisk vikar. I 1784 ble mgr. John Carroll kalt til å bekle denne stilling.

Den katolske Kirke i U.S.A. talte den gang bare 44 500 sjeler — men den utviklet seg så fort at den allerede i midten av det 19. årh. omfattet 1 erkebispedømme, 33 bispedømmer, 1300 prester, 1545 kirker, mange skoler og et katolsk universitet. Og da pave Pius IX hadde gjennomført sine politiske reformer i kirkestaten gjorde dette et så dypt inntrykk på den frihetselskende amerikanske nasjon, at den ønsket å være diplomatisk representert i Rom.

Den amerikanske legasjon i den evige stad ble dog bare opprettholdt til 1867, men den hadde flere og gode resultater å peke på. Amerikanerne tok seg varmt av Pius IX da han i 1849 måtte flykte på grunn av den romerske revolusjon — det ble opprettet et amerikansk studiekollegium i Rom og de amerikanske katolikker proklamerte i 1858 den uplettede jomfru som sitt lands skytspatronesse. Og president Lincoln utbad seg personlig at den første amerikanske kardinalutnevneelse måtte finne sted i og med at mgr. Gloskey fikk overrakt den røde hatt.

Imidlertid ble den diplomatiske forbindelse brutt i 1867 — som grunn ble angitt at man hadde lukket en amerikansk sektkirke i det den gang utelukkende pavelige Rom. Men dette gjorde intet avbrekk i den katolske utvikling i Amerika. I 1893 utnevnte pave Leo XIII en apostolisk delegat for U.S.A.. Den katolske Kirke omfattet da en kardinal, 17 erkebiskoper, 75 biskoper, 14 kirkeprovinser, 80 bispedømmer, 9388 prester, 8477 kirker, 36 presteseminar og 3587 menighetsskoler.

*

Den diplomatiske forbindelse mellom den Hl. Stol og U.S.A.s regjering i Washington kom først atter i stand under verdenskrigen — og som nå i denne tid var det arbeidet for freden som førte dem sammen. President Wilson gav sin absolutte tilslutning til pave Benedikt XV's bekjente fredappell. Det samarbeid for å opnå en rettferdig fred som da tok sin begynnelse mellom det pavelige Rom og Amerika ble klart for alle under president Wilsons berømte Europareise etter våpenstillstanden, hvorunder han også d. 4. januar 1919 avla paven et besøk i Vatikanet.

Den nåværende president Roosevelt har alltid hatt et godt og vennskapelig forhold til den katolske Kirke og har søkt samarbeid med den da det gjaldt å gjenreise landet økonomisk etter krakket i 1938. Roosevelt setter stor pris på rundskrivelsen «quadagesimo Anno»s sosiale læresetninger og har lagt dette tydelig for dagen ved å betro katolikker — og med for kjærlighet katolske prester — viktige sosiale oppdrag. Daværende kardinalstatssekretær Pacelli stadfestet dette gode forhold da han på sin reise til den eukaristiske kongress i Buenos Aires 1934 gjorde en offisiell visitt i det Hvite Hus i Washington.

Edouard Branly.

En fremragende fransk vitenskapsmann og samtidig en god og from katolikk, professor Edouard Branly er avgått ved døden i den høye alder av 96 år. I mange år var han professor ved det katolske universitet i Paris «Institut Catholique», og hans hovedinnsats som forsker er oppdagelsen av de vitenskapelige prinsipper, som senere førte til både den trådløse telegraf og radioutsendelse.

Ganske kort etter at man hadde opprettet de «katolske fakulteter» ved Institut Catholique ble Branly kalt til å bekle en av lærestolene, og i 63 år forble han knyttet til denne berømte høyskole. Før sitt universitetsvirke var han lærer ved forskjellige gymnasier, men krigen 1870—71 avbrøt hans virksomhet som sådan. Etter dens slutt konsentrerte han seg om den rene vitenskap og 1873 tok han doktorgraden i naturvitenskap på en avhandling om «Elektro-statiske forekomster i batterier med avbrutt og sluttet strømløp». Det er ikke for meget sagt at dette arbeid vakte uhyre oppmerksomhet i fagkretser — og mgr. d'Hulst, som nettopp den gang arbeidet med opprettelsen av Institut Catholique innbød den unge lærer til å bo i et ubenyttet værelse i les Carmes i Rue de Vaurigard, som var instituttets første domisil, og om han ville installere et laboratorium der for sine vitenskapelige undersøkelser. Branly tok med glede mot tilbudet, og over døren til det rett primitive rom hang det snart en plakatt med påskrift «midlertidig laboratorium», — den ble hengende der i over 50 år!

Edouard Branly ble født d. 23 oktober 1844 i Amiens, hvor hans far var lærer. Etter hans forflytning til St. Quentin gjennomgikk sønnen det daværende gymnasium for senere å absolvere sin avgangseksamen i de matematisk-naturvitenskapelige fag ved «lycée Henri IV» i Paris. Etterpå frekventerte han den berømte «Ecole Normale» i rue d'Ulm og i 1868 ble han lærer ved gymnasiet i Bourges. Dette var hans løpebane inntil han som allerede nevnt ble kalt til lærestolen i fysikk ved Institut Catholique.

Da den tyske fysiker Hertz i 1888 hadde forbauset verden med sin oppdagelse av de elektro-magnetiske bølger fulgte Branly i hans spor og hans eksperimenter førte til nye selvstendige oppdagelser. Han konstruerte således det rør, som bærer hans navn og som påviser de trådløse bølger — og 24. november 1890 offentliggjorde han resultatet av sine fysiske undersøkelser i et dokument rettet til vitenskapsakademiet. Hans oppdagelser ble grepet av Marconi som kombinerte dem med den av Popoff funne antenne. Den trådløse telegrafi og senere radioen var oppfunnet — og da den første radioforbindelse kom i stand i 1897 over Dover—Boulogne var det første «Marconigram» rettet til professor Branly og formet som en begeistret hyldest til den store franske vitenskapsmann.

Branly selv fortsatte utrettelig sine forskninger og tallrike avhandlinger om elektrisitet og radiologi så lyset fra hans hånd.

I 1911 blev han på grunn av sine vitenskapelige tjenester medlem av l'Academie Française.

I hele sin livsholdning var Branly mønstret på en uegennyttig forsker — et bevis på dette er det faktum

at han i alle de første årene av sitt virke ved Institut Catholique studerte medisin ved siden og enn dog en tid praktiserte som læge, fordi den unge institusjon ikke så seg i stand til å betale ham tilstrekkelig lønn så han kunne underholde sin familie ved den alene. Men han sviktet ikke skjønt hans ry etter hvert vokste, så store og velbetalte lærestoler hadde stått ham åpne om han villd ha søkt dem. Såvel Vatikanet som den franske regjering påskjønte hans fortjenester med store utmerkelser — han var således storkors av æreslegionen. At han var æresmedlem av de største vitenskapelige institusjoner i verden er en selvfølge.

Men det som bedre er enn all jordisk ære: Edouard Branly var en dyp og alvorlig katolsk kristen. Fra ham stammer ordet: «Vitenskapen er en energiutøvelse mot skapningen, troen en energiutøvelse mot skaperen.» Professor Branlys bisettelse foregikk på statens bekostning fra Notre Dame-kirken i Paris 30. mars. R. I. P.

Bokanmeldelse.

Pastor dr. teol. van der Burg: «Det katolske trosprincipp» (St. Olav s forlag.)

«Det katolske trosprincipp sammenlignet med det protestantiske» heter pastor van der Burgs siste bok. Den er meget mere omfattende enn man skulle tro ved bare å se på titelen. Denne lover oss en utredning om hvordan prinsippet «bibelen alene» er utilstrekkelig for å danne oss en riktig mening om den kristne åpenbaring. Imidlertid nøyer forfatteren seg ikke med å fremstille sakens teologiske kjerne, hans bevisførsel utvider seg til en avhandling om Kirken og bibelen. Han viser hvorvidt det nye testamentes skrifter bunner i den levende tradisjon, altså i selve Kirkens liv, og hvordan det protestantiske syn på bibelen fører til uløselige problemer i forbindelse med bibelens Kanon og inspirasjon. Han fremhever den katolske kirkes fortjenester med hensyn til de bibelske bøkernes avskrivning, oversettelse og utbredelse. Deretter går forfatteren over til Kirkens opprinnelse, dens enhet og dens overnaturlige sjel, som er Den Hellige Ånd. Det avsnitt han vier tungetalen inneholder meget som for den jevne leser kanskje er nytt, men som er i høy grad interessant, især for deres vedkommende som har anledning til å iakttå tungetalebevegelsen på nært hold. Ved en grundig analyse av bibelske tekster og ved lærerike historiske betraktninger, viser forfatteren så den kirkelige autoritets guddommelige utspring og nødvendigheten av prestedømmets varighet gjennom alle tider. Den apostoliske suksesjon behandles inngående, især vil man sette pris på den lange rekke av vitnesbyrd fra Kirkens oldtid angående hierarkiet og den apostoliske suksesjon. En etter en opptrer de apostoliske fedre og uttaler seg om dette emne. Clemens Romanus — Ignatius — Polycarp — Hermas, Irenæus og etter disse en rekke andre oldkirkelige forfattere. Hele boka bærer preg av grundig vitenskapelighet, samtidig som den røper omfattende erfaringer fra det konkrete liv og en opplyst prests ivær for de kristnes gjenforening. Dette siste trekk gjør boka særlig verdifull.

Kampen mellom Krist og Antikrist er i våre dager

gått inn i et akutt stadium. Blant de kristne som resolutt vil ta parti for Kristus finnes der mange som også trekker en praktisk slutning, nemlig den å arbeide til kristenhetens gjenforening for å øke dens motstandskraft. Men angående selve enheten hersker det ikke så lite begrepsforvirring. Vi katolikker blir atter og atter oppfordret til etter Jesu eksempel å være «tolerante», og kjærlige mot anderledes troende. Man ønsker at vi ikke skulle legge så stor vekt på de ting som skiller oss, at vi ikke så hårdnakket skal holde fast ved ideen om en eneste sann kirke. «Ikke et kirkesamfund alene men allesammen utgjør Kristi Kirke» heter det. «Har vi ikke alle den samme Kristus, og er ikke dette det vesentlige, det ene fornødne?»

Den samme Kristus! Men er det virkelig den samme? Den fromt troende protestant som går til sin Frelser med sitt hjertes kjærlighet, griper uten tvil den samme Kristus som vi, all nådes opphav. Men når han nærmere tenker over Kristus og virkelig søker å betrakte ham «med hjertets opplyste øyne», er det da virkelig den samme? — den Kristus vi katolikker tilber — Guds Sønn ett med Faderen den guddommelige natur, er han virkelig identisk med en Kristus som skal kunne vedkjenne seg som sin kirke flere samfund som på vesentlige punkter tolker evangeliet i en stikk motsatt retning, flere religiøse be- kjennelser som i sitt innerste vesen utelukker hverandre likesom ja utelukker nei? Hvis Kristus kunne godkjenne motsatte oppfatninger av nåden, av nadverden, av prestedømmet, av kirken, så ville vi ikke ha noen nevneverdig grunn til heller å gå til Ham enn til Buddha eller Muhammed. Hele evangeliet ville opphøre å ha guddommelig livsverdi. Var Jesus virkelig tolerant? Ganske sikkert ikke i den betydning man oppfordrer oss til å være det. Jesus var uendelig overbærende med de villfarende, men for ham fantes det noe som heter sannhet og noe som heter villfarelse. For villfarelsen som sådan var Jesus absolutt intolerant. «Jeg er ikke kommet for å bringe freden, men sverdet.» For sannhetens skyld skulle disiplene være rede til «å hate far og mor». En passifisme som lukker øynene for den åpenbarte sannhets alt- overstigende verdi er helt fremmed for Jesus. Den kristne kjærlighet har ikke spor felles med en slags elskverdig nøytralitet, som forsøker å dekke over dog- matisk vesensforskjell. Hverken kirkefedrene eller Paulus eller kjærlighetens apostel, Johannes, forsto kjærligheten på den måte. Visstnok er det meget som katolikker og protestanter har felles: på den ene side de verdier som fromme protestantiske tenkere har funnet i bibelen. Men alt dette opphever ikke den fortvilete kjensgjerning at det protestantiske grunnprinsipp «bibelen alene», nød- vendigvis fører til uriktige oppfatninger av Kristi person, av Kirken, av åpenbaringen, og gjør veien til frelsen uviss.

Vi må være takknemlige for enhver ærlig og objektiv diskusjon som bringer disse ting til alles bevissthet. Det ville være synd mot kjærligheten å la diskusjonen for- tape seg i personlige angrep, i sårende insinuasjoner o. l. Men å tjene sannheten lojalt, det er kjærlig både mot Gud og mot mennesker. Det er å medvirke til de kristnes gjenforening ved å vise veien til en sannhet som er identisk med Gud selv, som altså ligger uendelig høyt

over de menneskelige meningers sympatier og antipatiers plan. Pastor van der Burgs bok har en stor verdi i så henseende, den er klar, ualminnelig rik på opplysninger og tydelig besjelet av den gode vilje til å tjene evangeliet.

A. J. Lutz. O. P.

Herhjemme —

Oslo. St. Elisabethkongregasjonen av St. Olav hadde generalforsamling tirsdag 2. april med forutgående kirkelig møte og opptakelse av nye medlemmer. Det var godt frammøte. Derpå var det generalforsamling i klubblokalet. Arsberetning og regnskap ble opplest og godtatt og valgene ga som resultat at fru Karen Sundt ble prefekt og fruene Hansen og Røstad gjenvalt. De øvrige styremedlemmer ble fru A. Pettersen og fru Vig Andersen med fruene Kristiansen og Kristensen som supleanter. Kongregasjonens præses, sogne- prest mgr. Snoeys takket den avgåtte prefekt fru Karlisen for vel utført arbeid og aldri sviktende interesse for kongregasjonen, hvorefter fru Carlsen taket alle for hjelp og velvilje og ønsket kongregasjonen og det nye styre alt godt. Møtet sluttet i en beste stemning.

Sek.

Norsk Katolsk Ungdomsvern regnskap for året 1939.

Debet.

Innestående i Håndværkernes Sparekasse Kr.	407.39
Renter for 1938—39	» 12.55
Kassabeholdning pr. 1/1 39	» 9.85
Gaver	» 1121.63
Kontingent	» 67.00
Hospitset innbrakte	» 662.00
Salg av frimerker	» 155.63
Husleie fra Dominikanerinnene	» 180.00
Nettoinntekt av utlodn. på generalforsamlingen	» 52.31
Nettoinntekt av tefesten	» 1433.35

Kr. 4101.71

Kredit.

Inventarie konto	Kr. 41.48
Driftskonto for hospitset	» 434.34
Kontorutgifter, trikk, telefon, porto m. v.	» 145.39
Utdelt som gaver	» 1831.40
Maling av Rosahjemmet	» 300.00
Kassabeholdning pr. 31/12—39	» 249.16
Innestående i Håndværkernes Sparekasse	» 1099.94

Kr. 4101.71

Foreningen har i årets løp mottatt tøy, innbo, servise o. l. til en verdi av ca. kr. 500.00.

Revidert av frøken Ellen Torgersen.
Margrethe Falkanger
kasserer.

Sigrid Øde
formann.

Redaktør: E. Dithmer-Vanberg.

Thronsen & Co. boktrykkeri, Bernh. Getz gt. 3 - Oslo.